

Elävän kuvan Suomi – Johdannoksi

[16.11.2023](#)

Petri Saarikoski | petri.saarikoski [a] utu.fi | Päätoimittaja | Yliopistonlehtori | Digitaalinen kulttuuri, Turun yliopisto

Juha Rosenqvist | juha [a] film-o-holic.com | Kriitikko | Päätoimittaja, Film-O-Holic.com

Kimmo Ahonen | kimmo.ahonen [a] tuni.fi | Toimittaja | Projektipäällikkö | Tampereen yliopisto

WiderScreen 2-3/2023: Pääkirjoitus

Käsillä on WiderScreenin erikoisnumero, joka on samalla myös juhlanumero. WiderScreenin ja sisarjulkaisunsa Film-O-Holic.comin sekä niiden taustalla olevan julkaisijayhdistyksen Filmiverkko ry:n perustamisesta tulee tänä vuonna kuluneeksi 25 vuotta. Yhdistys ja lehdet aloittivat virallisesti toimintansa vuonna 1998.

Suomalainen elokuva on ollut kummankin julkaisun keskiössä alusta lähtien. Lehdet aloittivat samaan aikaan, kun suomalainen elokuva alkoi nousta 1990-luvun aallonpohjasta. Molemmissa lehdissä on seurattu suomalaisen elokuvan nousua ja kehitystä, joka vuosituhaten vaihteessa kasvoi suorastaan ilmiöksi. Filmiverkko ry tarttui tähän heti tuoreeltaan ja toteutti yhteistyössä Kirja-Auroran kanssa suomalaista elokuvaa käsitelleen aikalaisteoksen *Taju kankaalle – uutta suomalaista elokuvaa paikantamassa* (2003). Kirjaa luetaan ja käytetään yhä opetustarkoituksissa.

Juhlavuoden merkeissä koettiin luontevaksi pureutua jälleen suomalaiseen elokuvaan, varsinkin siitä näkökulmasta, mitä suomalaisessa elokuvassa on viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana tapahtunut. Erikoisnumero ”Elävän kuvan Suomi” ei ole suoraa jatkumoa *Taju kankaalle* -kirjalle, mutta lähtöajatus on sama eli tarkastella suomalaista nykyelokuvaa erilaisista näkökulmista ja moninaisen kirjoittajakunnan esittelemänä. Tutkimusartikkelien rinnalla myös elokuvaa läheltä seuraavien aikalaishälykset ovat tärkeitä. Ajankohtaisten havaintojen ja huomioiden avulla herätetään keskustelua, minkä lisäksi aikalaistekstit tallentavat nykyhetken näkemyksiä suomalaisesta elokuvasta myös jälkipolvien tarkasteltavaksi ja arvioitavaksi.

Suomalaisen elokuvan voi sanoa 2000-luvulla purjehtineen eteenpäin suotuisassa myötätulessa. Kotimaiset elokuvat ovat saaneet katsojia, elokuvia tehdään Suomessa enemmän kuin vuosikymmeniin ja elokuvien kirjo on moninaistunut. Aiemmin lähinnä marginaaleihin jääneet aiheet ja tekijät pääsevät nykyään aiempaa paremmin esille jo siksi, että tekninen kehitys on madaltanut elokuvanteon kynnystä, mikä Suomessa on näkynyt pientuotantojen yleistymisenä. Parantamisen varaa on aina, mutta viimeisen kahdenkymmenen vuoden aikana suomalainen elokuva on kukoistanut ja rikastuttanut elokuvakulttuuria, mistä erikoisnumeron monipuoliset tekstit todistavat.

Numeron akateemisena kärkenä on kolme vertaisarvioitua tutkimusartikkelia. Outi Hakolan artikkelissa tarkastellaan maahanmuuttajataustaisen elokuvaohjaajien asemaa ja merkitystä kotimaisen elokuvatuotannon kentällä. Hakola valottaa miten eri etnisistä taustoista tulevat

tekijät ovat toimineet vahvoina alansa ammattilaisina, ja tarjonneet tuotannoillaan uutta, kaivattua suuntaa kotimaiselle elokuvalle. Jouko Aaltosen artikkelin keskiöön nousee suomalaisen dokumenttielokuvan mediaekologinen kaari 1990- ja 2000-luvuilla. Aaltonen luo näin kuvan dokumenttielokuvan ”kultaisesta aikakaudesta”. Petri Saarikoski puolestaan tarjoaa artikkelissaan laajan, perustutkimuksellisen lähestymistavan ”Samurai Rauni Reposaarelainen” -elokuvaan, joka oli vuonna 2016 julkaistu, marginaalisella budjetilla toteutettu porilainen pientuotanto. Uuteen aineistopohjaan perustuen tekijä pohtii sen suhdetta indie-elokuvan ja omaehtoisen elokuvan käsitteisiin.

Seuraavaksi tutkimukselliseksi kärjeksi on valikoitunut kaksi laajaa vertaisarvioitua tutkimuskatsausta. Molemmat tutkimukset tuovat konkreettisesti esille, kuinka katsaukset voivat toimia merkittävinä perustutkimuksellisinä teksteinä. Näistä ensimmäinen on Markku Reunasan ja Tero Heikkisen kirjoittama yksityiskohtainen selvitys suomalaisten lännenelokuvien historiasta. Aikaisemmissa tutkimuksissa noteerattujen, tunnettujen länkkäri-nimikkeiden rinnalla kirjoittajat nostavat esiin paljon marginaalisempia ja vähemmän tunnettuja esimerkkejä eri vuosikymmeniltä. Toisena vertaisarvioituna katsauksena on Pauliina Tuomen ja Petri Saarikosken laatima retrospektiivinen tutkimus kotimaisen tosi-tv:n lähihistoriasta. Tutkimus on merkittävä yhteenveto Pauliina Tuomen vuosia jatkuneesta tutkimuksesta, jossa nykypäivän provokatiiviset televisiotuotannot nähdään osana Suomen mediamaiseman murrosta 1960-luvulta lähtien.

Numeron keskimmäisen osan avaa Jarkko Silénin katsaus suomalaisten Venäjä-dokumenttien vaiheista. Silén tuo samalla esille, miten Venäjän poliittisen ilmaston muutokset ovat näkyneet kotimaisten dokumentaristien käytännön työskentelyssä. Kuvausmahdollisuudet ovatkin hiipuneet merkittävästi vuoden 2014 Krimin miehityksen jälkeen. Petri Jokinen puolestaan valottaa esseetekstissään miten kotimaisen elokuvan suuri mestari Aki Kaurismäki on käyttänyt utooppista tilaa elokuvassa *LeHavre* (2011). Jokisen tekstissä kuvattu ranskalaiskaupunki muodostaa nostalgisen kokonaisuuden, menneitä aikoja tulkitsevan aikakapselin. Juri Nummelin puolestaan muistelee näkökulmatekstissään omia vaihteitaan Suomalaisen elokuvan festivaalin järjestäjänä. Tärkeään rooliin nousevat muistelmassa marginaaliset, vähemmät tunnetut kotimaiset elokuvat ja niiden kiinnostavat taustat. Toista näkökulmaperspektiiviä tarjoaa Lotta-Leo Laajalahti tekstissään, jossa kriittisen tarkastelun keskiöön nousee seksuaali- ja sukupuolivähemmistöjen unohdettu rooli kotimaisen elokuvan kentällä. Osion päättää Rami Nummen haastattelu dokumenttiohjaaja Kanerva Cederströmistä. Teksti tuo esille Cederströmin uran merkittäviä vaiheita ja täydentää näin osaltaan numerossa ilmestyneitä muita dokumenttiaiheisiä artikkeleja.

Numeron päätösosan aloittaa Juha Rosenqvistin kaksi tekstiä elokuvankritiikin eri ulottuvuuksista. Näistä ensimmäinen on toimitettu haastattelu suomalaisen elokuvakritiikin suuresta nimestä, Tapani Maskulasta. Vuonna 2008 tehty haastattelu valottaa Maskulan uraa ja osoittaa kuinka tärkeitä ja ajankohtaisia hänen elokuvakritiikistä nostamansa näkemykset yhä ovat. Toinen julkaisu koskee lukijatutkimusten kautta valotettua katsausta elokuvakritiikkejä lukevan yleisön tarpeista ja roolista. Rosenqvist painottaa, että varsinkin elokuvateattereissa aktiivisesti käyville elokuvakritiikillä on yhä vahvaa merkitystä. Tämän jälkeen seuraa Kimmo Ahosen kirja-arvio teoksesta *Neitoperhot ja pahanhautoja* (2023). Teoksen näkökulma naiselokuvaohjaajien kasvaneesta roolista nousee teemana esille myös numeron päättävässä Juha Rosenqvistin kolumnissa, joka luo kriitikon näkemyksen suomalaisen elokuvan 2000-luvun kenttään. Kolumni tiivistää ja luo yhteen näkemyksen suomalaisen elokuvan viimeisen kahden vuosikymmenen historiasta, joka osoittaa toiminnan kehittyneen, ammattimaistuneen ja saaneen rinnalleen uusia tulkintoja ja toimijoita. Uuden

teknologian käyttö, tuotantosuhteiden muutokset sekä yleensä mediamaisen voimakas muutos ovat tuoneet haasteita kotimaiselle elokuvatuotannolle, mutta kaiken kaikkiaan numeron tekstit ovat osoituksia alan perinteiden jatkuvuudesta ja suomalaisten kuluttajien yhä jatkuvasta tarpeesta nähdä alan tuotantoja niin valkokankaalla, televisiossa kuin suoratoistopalveluissa.

Erikoisnumeron yhteydessä tehdään myös merkittävä, pysyvä uudistus WiderScreen-journaalin tarjontaan. Pitkään jatkunut kritiikin ohjaus on tuonut esille tarpeen koota yhteen kritiikkiin liittyvää aineistoa ohjaus- ja opetustyön helpottamiseksi. Filmiverkko ry käynnisti muutamia vuosia sitten digitaalisen kulttuurin koordinoiman hankkeen kritiikkiin ja kritiikin kirjoittamiseen perehdyttävän opetussivun laatimiseksi. ”[Kritiikkipakki](#)”-sivusto valmistui viime vuonna, mistä lähtien sitä on koekäytetty. Virallisesti Kritiikkipakki julkaistaan nyt WiderScreenin juhlanumeron yhteydessä, ja jää pysyvästi näkyviin journaalin pääsivun yläpalkkiin. Kyseessä on itsenäinen opetusmateriaalisivu ja tarkoitettu kaikkien asiasta kiinnostuneiden vapaaseen käyttöön.

Juhlanumeron valossa Kritiikkipakki tuo laajemmin esille yhdistyksen keskeistä toiminta-filosofiaa, jonka ydinajatuksia on ollut alusta lähtien julkaisumahdollisuuden tarjoaminen nuorille ja aloitteleville kirjoittajille. Esimerkiksi Film-O-Holicissa tämä on tarkoittanut matalan kynnyksen mahdollisuutta kirjoittaa julkaistavaa elokuvakritiikkiä. Film-O-Holic on myös pitkään ollut mukana kritiikkiin ja sen kirjoittamiseen keskittyvässä opetustoiminnassa, ja yhteistyötä on tehty erityisesti Turun yliopiston Mediatutkimuksen oppiaineen kanssa. Film-O-Holic.com on toiminut samalla kurssilaisten kirjoittamien elokuvakritiikkien julkaisupaikkana.

Yhdistys on tehnyt laajempaakin akateemista yhteistyötä Turun yliopiston puolella. Julkaisumahdollisuutta ovat hyödyntäneet erityisesti digitaalisen kulttuurin oppiaineen opiskelijat. WiderScreen on tarjonnut opiskelijoille julkaisufoorumia, jossa he ovat voineet julkaista pro gradu -työhönsä tai muuhun tutkimushankkeeseen liittyviä katsaustekstejä. Digitaalinen kulttuuri on myös vastannut journaalin päätoimisesta julkaisutyöstä vuodesta 2013 alkaen. Journalissa ilmestyi myös keväällä 2020 taidekritiikkiä laaja-alaisesti tarkasteleva [erikoisnumero](#), joka on osaltaan toiminut pohjana ja inspiraation lähteenä nyt julkaistavalle ”Elävän Kuvan Suomi” -numerolle.

Toivomme kaikille lukijoille antoisia ja sivistäviä lukuhetkiä juhlanumeron parissa! Uskomme, että numeroa tullaan hyödyntämään tulevaisuudessa alan tutkimuksen ja opetuksen yhteydessä. Numero tarjoaa myös suurelle yleisölle helposti lähestyttävän läpiluotauksen suomalaisen elokuvan lähihistoriaan ja niistä tehtyihin tulkintoihin.

Porissa ja Kaarinassa 15.11.2023

Petri

Juha

Kimmo